

MATKARAPORTTI YK-LIITON TIEDONHANKINTAMATKALTA YK:n PÄÄMAJASTA JA EDUSTUSTOISTA, NEW YORKISTA 18.1. – 22.1.2026

Pääsihteeri Marikki Karhu 4.3.2026

Matkan tarkoitus

Osallistuin YK-liiton kansanedustajille suunnatulle tiedonhankinta- ja tutustumismatkalle Kehityspoliittisen toimikunnan puolesta (KPT) raporttoijana yhdessä KPT:n varapuheenjohtajien Jani Kokko (sd) ja Sari Tanus (kd) kanssa. Matkan tarkoituksena oli kerätä tietoa ja eri toimijoiden näkemyksiä erityisesti käynnissä olevasta YK80-reformista: sen tavoitteista, prosessin kulusta sekä siihen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista kiristyvässä maailmanpoliittisessa tilanteessa. Tämä on tärkeää pohjatyötä mahdollisen KPT:n YK80-reformia koskevan keskustelupaperin rajausta ja toimeksiannon suunnittelua varten. Lisäksi matkalla käsiteltiin kattavasti monenkeskisyyden ja YK:n merkitystä, rauhan ja turvallisuuden kysymyksiä sekä Suomen roolia YK:n jäsenenä (ml. Suomen kesällä käynnistyvä turvallisuusneuvostokampanja). Myös kestävän kehityksen Agenda 2030:n tulevaisuus oli esillä osassa tapaamisissa.

Kolmen päivän aikana tapasimme yhteensä kolmisenkymmentä eri tahoa Suomen pysyvän edustuston ja konsulaatin virkamiehistön lisäksi. Keskeisimpiä niistä KPT:n kannalta olivat tapaamiset YK:n varapääsihteerin, EU:n YK-delegaation päällikön, YK:n talous- ja sosiaaliasioiden osasto DESAn pääjohtajan, Globaalien etelän edustajien, Yhdysvaltain hallinnon edustajien sekä suomalaisten YK:n päämajan ja järjestöjen työntekijöiden kanssa. Keskustelut käytiin Chatham House -sääntöjä noudattaen, mikä on huomioitu tässä raportissa.

Delegaation kokoonpano

Johannes Koskinen (sd) ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, Nasima Rasmyar (sd) YK-liiton hallituksen puheenjohtaja, Jani Kokko (sd) Kehityspoliittisen toimikunnan varapuheenjohtaja, Sari Tanus (kd) Kehityspoliittisen toimikunnan toinen varapuheenjohtaja, Jani Mäkelä (ps) perussuomalaisten eduskuntaryhmän puheenjohtaja, Kimmo Kiljunen (sd) kansanedustaja, Marikki Karhu Kehityspoliittisen toimikunnan pääsihteeri, Kristiina Kumpula Suomen YK:n ystävät ryhmän puheenjohtaja, Helena Laukko Suomen YK-liiton toiminnanjohtaja ja Miia Rainne Yksikön päällikkö YK- ja yleisten globaaliasioiden yksikkö (UM).

YK80-uudistus: välttämättömyys kriisien keskellä

YK:n pääsihteeri käynnisti reformiprosessin virallisesti maaliskuussa 2025. Sen tavoitteena on järjestön toimintakyvyn ja legitimitietin vahvistaminen. Kyseessä on YK:n historian mittavin ja kokonaisvaltaisin uudistaminen, joka jatkaa Kofi Annanin ja Guterresin pääsihteerikausien pienimuotoisempia uudistuksia. Reformin onnistumisesta riippuu paljolti se, miten hyödyllisenä monenvälinen järjestelmä ylipäätään nähdään ja miten sen jäsenvaltiot sitoutuvat poliittisesti ja investoivat resurssejaan siihen. Erityisen tärkeää onnistuminen on hauraille alueille/maille ja haavoittuvimmille ryhmille, mutta kasvavassa määrin myös pienille ja keskisuurille maille (ml. monenkeskiset sopimukset). YK:n työstä rauhan ja turvallisuuden, kehityksen ja ihmisoikeuksien saralla hyötyvät kaikkia maailman maat.

YK:n uudistus ajoittuu epävakaiseen maailmanpoliittiseen aikaan ja suurvaltapolitiikan nousuun. Vierailuviikolla tilanne kärjistyi Trumpin Grönlanti-lausuntojen vuoksi historiallisen kireäksi. Vaikka kansalliset intressit ja niiden entistä omavaltaisempi ajaminen voimistuvat, YK:n tarpeellisuutta ei silti kiistä virallisissa yhteyksissä kukaan. Mutta mielipiteet siitä, mikä YK:n päätehtävän tulisi olla, tai miten ja millä resursseilla järjestöä tulisi uudistaa, vaihtelevat. Yhdysvalloilla, Kiinalla ja Venäjällä on kaikilla omat kärjekkäät näkemyksensä. Toisaalta käynnissä olevat maailmanpolitiikan muutokset ja globaalit haasteet eivät ole hallittavissa muuten kuin monenkeskisellä yhteistyöllä. Kaikkiaan 193 jäsenmaan ja YK-järjestelmän sisällä on moninaisia intressejä, mutta myös yksimielisyyttä siitä, että maailma tarvitsee areenan, jolla kaikki maat voivat kohdata ja keskustella. Tässä mielessä YK:lle ei ole haastajaa.

Samanaikaisesti YK:n heikko taloudellinen tilanne murentaa sen toimintakykyä. YK:n pääsihteerin Guterresin mukaan tilanteeseen ovat johtaneet jäsenmaiden maksamattomat jäsenmaksut (määrältään merkittävimmät USA, Kiina), äkillisesti laskeva kehitysyhteistyörahoitus (erityisesti USA) sekä budjettisäännöt, joiden mukaan YK-maksaa käyttämättömät maksut takaisin jäsenmaille. Tietty jäsenmaat ajoittavat maksunsa vuoden loppuun, jolloin niitä ei budjettisäännöksen takia voida hyödyntää täysimääräisesti. YK:n kehitys- ja humanitaariset järjestöt ovatkin jo joutuneet leikkaamaan toimintojaan ja irtisanomaan työntekijöitään huomattavia määriä.

Suurvaltojen toiminta ja keskittyminen veto-oikeuteen jättää kuitenkin varjoon sen, että pienet ja keskisuuret maat sekä kehittyvät maat muodostavat YK:n jäsenkunnan enemmistön. Valtaosa maista kokee tarvitsevansa monenkeskistä järjestelmää, joillekin se on aivan elinehto (ml. pienet saarivaltiot). Vaikutusvaltaa ja progressiivista vastavoimaa voi kasvattaa taitavalla diplomatialla. Tämä on tärkeää, sillä reformin onnistuminen vaatii rahoittajien sitouttamista ja tiiviitä yhteyksiä eri maaryhmien kanssa (myös erimielisten kanssa).

Vaikka rahoituskysymys liittyy oleellisesti Myös YK80-reformiin, on sitä käsiteltävä myös itsenäisenä kysymyksenä, sillä siihen liittyy paljon poliittisia näkemyksiä ml. YK:n tarkoitus, toimintakyky ja mistä rahoitusta leikataan. Tietty jäsenmaat voivat ajaa yhtä aikaa voimakkaasti säästölinjaa sekä leikata omaa tukeaan ja laiminlyödä jäsenmaksuvelvoitettaan. Leikkauspaineita kohdistuu erityisesti kehityspilariin, rauhanturvaoperaatioihin ja ihmisoikeustyöhön. Kehityspilari on erittäin tärkeä globaalien etelän maille (G-77 ryhmälle), kun taas Yhdysvallat näkevät sen vähemmän keskeisenä.

Yhdysvallat on ollut merkittävä YK:n rahoittaja, mikä tukee sen vaikutusvaltaa YK:n toiminnan eri osa-alueilla (esim. rauhanturvaoperaatioista noin 50 % rahoituksesta tulee Yhdysvalloilta). Trumpin toisella presidenttikaudella se osallistuu yhä valikoidummin YK:n työhön. USA vetää tukeaan pois 31:sta YK-järjestöstä ja jopa yksittäisiltä osastoilta, kuten YK:n talous- ja sosiaaliasioiden osasto DESA (vastaavaa ei ole aiemmin tapahtunut) sekä temaattisesta työstä (ilmasto, sukupuolten tasa-arvo, ympäristö, pakolaisuus, terveys). EU:lla ja sen jäsenmaille on siis YK-reformissa paljon turvattavaa. Afrikan unioni ja G-77 maiden ryhmä on kehitysagendan osalta keskeinen.

Tällä hetkellä YK:n rahoituksesta noin 80 % koostuu vapaaehtoisista ja usein tiettyyn tarkoitukseen korvamerkityistä kontribuutioista, mikä rajoittaa työn strategisuutta. Jäsenmaiden toivotaankin kantavan enemmän vastuuta YK-järjestelmän rahoituksesta ja lisäävän rahoituksen joustavuutta. Tämä on tärkeää YK:n reformin onnistumisen kannalta.

YK-reformin eteneminen

Kriittisen rahoitustilanteen vuoksi reformin ensimmäiset toimet liittyivät budjettikysymyksiin. YK:n pääsihteeri Guterres esitti syksyllä 2025 keskimäärin 15 % leikkauksia YK:n sihteeristön osastojen budjetteihin ja 19 % leikkausta tehtävien määrään. YK:n yleiskokouksen budjettiasioiden V-komitea hyväksyi esityksen vuoden lopulla. Yhdysvallat ajoivat näitä säästöjä voimakkaasti.

Varsinainen YK80-reformi on parhaillaan käynnissä kolmella raiteella: 1) YK:n toiminnan tehostaminen, 2) sen mandaattien arvioiminen sekä 3) rakenteelliset uudistukset. Se on määrä saattaa loppuun vuoden 2026 aikana. Lisähaasteen prosessiin tuo se, että YK:n nykyisen pääsihteerin kausi päättyy vuoden lopussa ja uuden pääsihteerin valintavalmistelut ovat jo käynnissä (jäsenmaiden nimeävät ehdokkaansa YK:n turvallisuusneuvostolle). Uudistukset täytyy myös toteuttaa siten, ettei toimintaa tulisi katkoksia.

- 1) *YK:n toiminnan tehostaminen:* Tavoitteena ”tuloksellista toimintaa maa-, alue- ja globaalitasoilla, mutta pienimmin resurssein” (ml. *Resident Coordinator*-systeemin vahvistaminen, jonka tehtävän on sovittaa eri YK-järjestöjen toimintaa maatasolla). Resursseja pyritään säästämään mm. siirtämällä toimintoja ja henkilöstöä kalliimmista asemapaikoista edullisempiin.
- 2) *Mandaattien arvioiminen:* YK:n historian aikana se on hyväksynyt yhteensä noin 40 000 mandaattia, joita käydään läpi erillisessä työryhmässä. Identifioidaan päällekkäisyyksiä ja pohditaan uusien mandaattien suhdetta niitä edeltäviin. Arviointiin kuuluu myös päätöslauselmien hallinta ja niiden toimeenpanon tehostaminen.
- 3) *Rakenteelliset uudistukset:* Vuosikymmenten aikana YK:stä on muodostunut erilaisten entiteettien ”saaristo”, jota tulisi yhtenäistää poistamalla päällekkäisyyksiä läpi koko järjestelmän. Myös osa päällekkäisyyskysymyksistä on hyvin sensitiivisiä tai toimintaa, joka ei ole päällekkäistä esitetään sellaisena poliittisista syistä (erityisesti liittyen tasa-arvotyöhön). YK-järjestöjen osalta keskeisiä rakenteellisia muutosehdotuksia ovat olleet YK:n kehitysjärjestö UNDP:n ja UNOPSin yhdistäminen, UN AIDSin sulauttaminen terveysjärjestö WHO:n ja tasa-arvojärjestö UNWomenin ja Väestöraho UNFPAn integrointi.

Tehostaminen koskee myös hallinto- ja tietotojärjestelmiä sekä julkaisutoimintaa (ml. makrotalouden analyysit ja kehitysraportit sekä tilastoinnit), joita pyritään yhtenäistämään ja keskittämään.

Suomen asemoituminen reformiprosessissa: keskeisiä lähtökohtia

- Suomi tukee YK80-reformia sekä YK:n peruskirjan toimeenpanoa ja YK:n vahvaa normatiivista roolia. Suomen valtion intressinä on varmistaa monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän toimintakyky ja kansainvälisen oikeuden toteutuminen.
- YK:n peruskirjan kehityspilari on keskeinen myös Suomen kehityspolitiikan pitkän aikavälin tavoitteille. Suomi painottaa YK:n läsnäoloa ja tuloksia maatasolla ja muutoksissa on varmistettava oikein mitoitettu läsnäolo, joka palvelee parhaiten kumppanimaita ml.

haavoittuvimmat ryhmät. Humanitaarisessa avussa korostetaan periaatteellisuutta, laatua ja haavoittuvimpien tukemista.

- Suomi näkee, että YK:lla tulee olla keskeinen rooli kestävän kehityksen ja Agenda 2030 edistäjänä, ml. ilmasto- ja ympäristötoimijana.
- Suomi painottaa, että YK:n tulee vahvistaa kykyään toimia keskeisissä rauhan ja turvallisuuden sektorin tehtävissä ja säilyttää vahva rooli ihmisoikeuksien edistäjänä. On tärkeää turvata Kansainvälisen tuomioistuimen ja rikostuomioistuimen toimintaedellytykset. YK:n tulevaisuussopimuksessa asetetut suuntaviivat YK:n uudistamiseksi ovat edelleen erittäin relevantteja.

YK-reformiin liittyviä mahdollisia uhkia:

- Uudistuminen toteutuu tavalla, joka ei turvaa YK:n peruskirjaa, pilareita ja tavoitteita.
- Uudistuminen jää vaillinaiseksi valtavasta ristipaineesta ja vaihtelevista motiiveista johtuen, eikä vahvistaa järjestelmän legitimitettä.
- Tehokkuuden nimissä turmellaan poliittisista syistä jotain oleellista. Esimerkiksi tällä hetkellä Yhdysvaltain kanta on karu: resursseja ja painoarvoa pois YK:n kehitys- ja ihmisoikeustyöstä, joita se ei kannata.
- Moni Suomen pitkäaikainen prioriteetti vaatii tarkkuutta ja aktiivista vaikuttamista, erityisesti sukupuolten tasa-arvo. Esimerkiksi ehdotukseen YK:n Tasa-arvojärjestö UNWomenin ja Väestörahoitus UNFPAn yhdistymisestä näyttäisi tässä poliittisessa tilanteessa sisältyvän enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia. Nykyinen pääsihteeri vakuuttaa, ettei mahdollinen yhdistäminen saa heikentää ko. järjestöjen mandaatteja, vaan tavoitteena tulisi olla entistä vahvempi tasa-arvotoimija kenttätasolla. Toisaalta molemmat järjestöt ovat saaneet omat erilliset mandaattinsa YK:n yleiskokouksesta (eli jäsenmailta), jossa myös näiden järjestöjen tulevaisuudesta päätettäisiin. Tässä tilanteessa on erittäin todennäköistä, että mandaatit sekä tasa-arvovaikuttamisessa (UNWomen) että väestökysymyksissä (erityisesti seksuaaliterveys ja oikeudet) heikkenisivät naisten tasa-arvoa vastustavassa ilmapiirissä. Samalla yhdistyminen pienentäisi todennäköisesti toimintabudjettia. Tätä tulee välttää.

Kestävän kehityksen näkymät neljä vuotta ennen Agenda 2030:n määräaika

YK:n reformi vaikuttaa merkittävästi siihen, miten toimintakykyinen globaalijärjestö on aikana, jolloin sen tulisi luotsata jäsenmaitaan kestävän kehityksen Agenda 2030:n tavoitteiden loppukiriin. Tehtävää on, sillä vain 1/3 tavoitteista on positiivisella uralla, kun taas 2/3 tavoitteissa edistys ei ole riittävää tai sitä ei ole lainkaan. Jo ensi vuonna YK:n jäsenmaat kokoontuvat tarkastelemaan viimeisen kerran arvioimaan tilannetta ja kiihdyttämään tavoitteiden saavuttamista. Samalla alkaa valmistautuminen Agenda 2030:n jälkeiseen aikaan. Haasteena on uuden momentumin löytyminen aikana, jolloin kansainvälisen yhteisön huomio on keskittynyt muualle. Kuitenkin neljäs Kehitysrahoituskokous (Financing for Development, FfD4) Sevillassa ja YK:n tulevaisuussopimus sekä Dohan sosiaalisen kehityksen huippukokous vievät yhä kestävän kehityksen agendaa eteenpäin. Seuraava tarkastelukohta on kesän 2026 korkean tason poliittinen foorumi, jossa tarkastelussa veteen, energiaan, kaupunkien kestävyteen ja globaaliin kumppanuuteen liittyvät kestävän kehityksen tavoitteet. Jälkimmäiseen liittyvät oleellisesti edelleen kehitysrahoitustavoitteet (0,7 % bktl:stä

kehitysrahoituksen osuudeksi ja 0,15–0,2 bkt:stä vähiten kehittyneille maille), joita pidetään edelleen tärkeinä sitoutumisen indikaattoreita. Vaikeisiin (uudelleen) nouseviin kysymyksiin liittyy kehittyvien maiden kasvava velkaongelma, joka vaikuttaa kaikkien kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen.

Suomi sai tapaamisissa erityistä kiitosta kaikkein köyhimpien maiden LDC Future Forum -hankkeesta, jonka tavoitteena on tukea kaikkein köyhimpiä ja haavoittuneimpia maita saavuttamaan kestävä kehityksen tavoitteita, vahvistamaan inklusiivista talouskasvia ja nousemaan LDC-maiden ryhmästä. LDC-maiden ryhmään kuuluu YK:n kriteerien¹ mukaan kaikkiaan 44 valtiota, joista 32 sijaitsee Afrikan mantereella 11 Aasiassa. Kaikkiaan LDC-maat, pienet kehittyvät saarivaltiot (SIDS) ja kehittyvät maat ilman meriyhteyttä (LLDCs) muodostavat merkittävän 92 valtion ryhmän (17 % maailman väestöstä) YK:n sisällä, jolle järjestö ja sen tulevaisuus on erittäin tärkeä. Yhteisiä nimittäjiä ovat lisäksi nuorten ikäluokkien suuruus, köyhyys (42 prosenttia väestöstä alle köyhyysrajan) sekä ruokaturvattomuus.

Kehitysrahoituksella on näissä ympäristöissä edelleen tärkeä rooli, vaikkakin siirtolaisten rahalähetykset (remittances) ylittävätkin ne kuusinkertaisesti. Rahalähetysten suhde suoriin ulkomaaninvestointeihin on 11 kertainen. Rahalähetysten osalta on huomioitava se, että ne kohdistuvat pääasiassa vain vastaanottajakotitalouksien välittömiin tarpeisiin. Resurssien saatavuus yhteisöjen ja yhteiskuntien kestävyuden turvaamiseksi on erittäin kriittistä tilanteessa, jossa ilmastonmuutoksen seuraukset ovat yhä tuhoisampia.

Ukraina YK-areenalla

Sodan pitkittyminen ja näennäiset rauhanpyrkimykset ovat laskeneet kansainvälisen yhteisön halukkuutta, erityisesti globaalin etelän, Ukrainan tukea. Muut valtiot erityisesti Euroopan ulkopuolella odottavat prosessin tuloksia ja haluavat antaa keskusteluille tilaa. Sodan pitkittyessä Ukrainasta on vaarana tulla rutiiniasia. Tämä näkyy valitettavasti vetäytyvänä äänestyskäyttäytymisenä Ukrainaa koskevissa päätöslauselmissa. Myös Gazan tilanne ja keskustelua kaksoisstandardeista vähentää tukea.

- Turvallisuusneuvoston päätöksenteko on Venäjän veto-oikeuden takia umpikujassa, mutta Ukrainan asiaa on silti tärkeää pitää esillä eri YK-foorumeilla. YK:n turvallisuusneuvosto on kuitenkin paikka, jossa Venäjä ja Ukraina kohtaavat säännöllisesti, vaikka Venäjä täyttää agendaa vastakokouksilla.
- Tilanne on kriittinen talven kiristytessä. Ukraina vetoaa Suomeen, että se ehdollistaisi kehitysyhteistyön Suomen kumppanimaissa Ukrainan tuelle YK-äänestyksissä.

Huomiota KPT:n jatkotyöhön

- YK-reformin onnistuminen on globaalikysymys, jonka suuntaan Suomi voi ja pitää vaikuttaa YK:ssa ja EU:ssa. Suomen reformiprosessin päätavoitteille on laajapohjainen parlamentaarinen ja yhteiskunnallinen tuki. Tämä on hyvä huomioida myös ylivaalikautisessa kehityspoliittisessa vaikuttamistyössä.

¹ Alhainen BKT per capita taso (<\$\$1,088), alhainen terveydenhuollon ja koulutuksen saatavuus, korkea taloudellinen ja ympäristön haavoittuvuus.

- Monenkeskisyttä ei pidä julistaa menetetyksi, vaan Suomen tulee toimia aktiivisesti ja johdonmukaisesti sen puolesta. YK:n peruskirja ja pilarit (rauha ja turvallisuus, kehitys, ihmisoikeudet) ovat juuri tässä maailmantilassa sellaisia tulevaisuutta turvaavia yhteisiä ankkureita, joista tulee pitää kiinni. Kehityspoliittisen narratiivin tulisi vahvistaa tätä ymmärtäen samalla realistisesti geopolittiset uhat. Tämän tulee näkyä myös KPT:n keskusteluissa ja viestinnässä.
- Suomen turvaneuvostokampanja (ja turvaneuvoston uudistamiseen liittyvät avaukset ml. globaalin etelän edustuksen vahvistaminen) ja mahdollinen jäsenyys tuovat näkyvyyttä Suomelle YK-toimijana, mikä voi tuoda uutta nostetta myös Suomen kestäväen kehityksen toimille ja kehityspoliitikalle. Tätä kannattaa hyödyttää strategisesti.
- Turvallisuusneuvostossa tehokas toimimien edellyttää resursseja (minimissään noin 15 henkilöä). Suomen kaltaiseen maahan kohdistuu odotuksia myös suuremmasta kontribuutiosta. Tähän tulee varautua.